

Høringsnotat

Lovavdelingen juni 2007

Sak 200603433 ES

BESØKSFORBUD

1. Bakgrunnen for forslaget

Justisdepartementet har mottatt innspill fra aktører i straffesakskjeden om at det kan være grunn til å oppheve ordningen med obligatorisk rettslig overprøving av påtalemyndighetens beslutninger om besøksforbud, jf. straffeprosessloven § 222 a siste ledd. Begrunnelsen er blant annet at den som forbudet er rettet mot, ofte ikke møter i rettsmøtet og at de fleste besøksforbud opprettholdes av retten.

Departementet sender spørsmålet på høring, blant annet for å få tilbakemelding fra aktørene i straffesakskjeden om deres praktiske erfaringer med rettslig overprøving av besøksforbud.

2. Gjeldende rett

Etter straffeprosessloven § 222 a har påtalemyndigheten kompetansen til å beslutte besøksforbud i første hånd. Deretter skal påtalemyndigheten snarest råd og så vidt mulig innen fem dager etter at en beslutning om å ilegge en person besøksforbud er forkynt, bringe beslutningen inn for retten, jf. § 222 a siste ledd. Fristregelen betraktes som en ordensforskrift.

Etter gjeldende rett er det følgelig obligatorisk rettslig overprøving av påtalemyndighetens beslutning både om vanlige besøksforbud og besøksforbud i eget hjem.

Justisdepartementet foreslo opprinnelig at kompetansen skulle legges til påtalemyndigheten alene. Departementet ga følgende begrunnelse for standpunktet i Ot.prp. nr. 33 (1993-1994) punkt 3.5 side 44:

”Langvarige innskrenkninger i den alminnelige bevegelses- eller handlefrihet som det her er snakk om, kan være inngripende i forhold til den enkelte. På den annen side antas det å kunne være behov for at spørsmålet om forbud tas opp omgående, f.eks etter en henvendelse fra offeret i en akutt situasjon, noe som tilsier at påtalemyndigheten bør ha kompetanse til å ilegge

besøksforbud. Dette er ordningen i Sverige, hvor slike synspunkter ble tillagt stor vekt ved etableringen av ordningen, jf Ds Ju 1987: 13 side 29-30. Departementet er derfor, under noen tvil, kommet til at utvalgets skisse bør følges på dette punkt. Det understrekes i den forbindelse at påtalemyndighetens vedtak på et hvilket som helst tidspunkt kan bringes inn for retten.”

Regelen om obligatorisk rettslig overprøving ble tilføyd under behandlingen i justiskomiteen, se Innst. O. nr. 39 (1993-1994) punkt 8 side 11 til 12. Komiteen uttalte følgende om endringen:

”Det er påkrevd med en ordning som gjør at et slikt forbud kan nedlegges uten ventetid. Samtidig er det viktig at rettssikkerheten er ivaretatt for den forbudet gjelder. Komiteen mener derfor at domstolen må ta den endelige avgjørelsen, men at påtalemyndigheten treffer foreløpig beslutning, og at denne beslutningen må bringes inn for retten snarest mulig og senest innen tre dager. Dersom påtalemyndigheten ikke finner å nedlegge besøksforbud, kan den person forbudet skal beskytte, begjære at spørsmålet på samme måte skal bringes inn for retten. Komiteen har etter dette i samråd med departementet endret lovutkastet på dette punkt.”

3. Høringen i 2001

I et høringsnotat datert 15. oktober 2001 reiste Justisdepartementet spørsmål om ordningen med obligatorisk rettslig overprøving burde oppheves. I samme høringsnotat foreslo departementet flere andre endringer av reglene om besøksforbud, blant annet egne bestemmelser om besøksforbud i eget hjem.

Femten høringsinstanser uttalte seg om ordningen med obligatorisk rettslig etterprøving. Seks av høringsinstansene, Frostating lagmannsrett, Nordland statsadvokatembeter, Dommerforeningen, Politiets fellesforbund, Politiembetsmennesenes Landsforening og JURK, mente at ordningen med obligatorisk etterprøving burde avvikles for vanlige besøksforbud. Frostating lagmannsrett ønsket heller ikke obligatorisk etterprøving av besøksforbud i eget hjem.

Ni høringsinstanser, Barne- og familiedepartementet, Heggen og Frøland tingrett, Solør tingrett, riksadvokaten, Politidirektoratet, Drammen politidistrikt, Advokatforeningen, Kompetansesenter for voldsofferarbeid og Krisesentersekretariatet, ønsket at ordningen med obligatorisk rettslig overprøving skulle videreføres for alle besøksforbud. Barne- og familiedepartementet, Advokatforeningen, Kompetansesenter for voldsofferarbeid og Krisesentersekretariatet ville inkludere ”negative” beslutninger.

På denne bakgrunn foreslo departementet å videreføre ordningen med obligatorisk rettslig overprøving, se Ot.prp. nr. 109 (2001-2002) punkt 4.5.1.4 side 32, jf. lov 10. januar 2003 nr. 2.

4. Departementets forslag

På bakgrunn av innspill sender Justisdepartementet på ny på høring spørsmålet om ordningen med obligatorisk rettslig overprøving av påtalemyndighetens beslutninger om besøksforbud bør oppheves.

Effektivitetshensyn kan tale for å oppheve ordningen. Domstoladministrasjonen har opplyst at det i 2006 ble registrert 2467 saker om besøks- eller kontaktforbud i landets tingretter. Departementet antar at en eventuell opphevelse av den obligatoriske overprøvingen særlig vil kunne føre til besparelser for tingrettene og påtalemyndigheten.

Departementet ber aktuelle høringsinstanser forsøke å anslå hvor tidkrevende rettslig overprøving normalt er.

Dersom svært få møter ved behandlingen i tingretten, og det klare flertall av besøksforbud opprettholdes, kan det tale for at det ikke er behov for obligatorisk rettslig overprøving av besøksforbud.

Departementet ber høringsinstansene gi tilbakemelding om sine erfaringer hva gjelder den rettslige overprøvingen. Aktuelle høringsinstanser bes anslå hvor ofte den forbudet er rettet mot og den det skal beskytte, stiller i rettsmøtet til behandling av besøksforbud. Videre bes høringsinstansene anslå hvor ofte tingretten kommer til samme resultat som påtalemyndigheten.

Rettsikkerhetshensyn kan tale for å videreføre ordningen med obligatorisk rettslig overprøving. Et besøksforbud griper inn i bevegelses- og handlefriheten til den det er rettet mot. Videre er brudd på besøksforbud straffesanksjonert, jf. straffeloven § 342 først ledd bokstav c. Påtalemyndigheten kan beslutte besøksforbud uten at den det er rettet mot, har fått anledning til å uttale seg. Hensynet til kontradiksjon kan følgelig tale for at ordningen med obligatorisk domstolskontroll videreføres.

Etter departementets mening kan hensynet til rettsikkerhet langt på vei ivaretas ved at den som ilegges besøksforbud, kan begjære besøksforbudet brakt inn for retten. I tillegg kan hensynet til kontradiksjon sikres ved at det for eksempel stilles krav om at den som forbudet skal rette seg mot, gis anledning til å uttale seg før påtalemyndigheten treffer beslutningen. At besøksforbud i enkelte saker må besluttes omgående, kan tale mot sistnevnte løsning. Departementet foreslår derfor ikke å oppstille et slikt krav i lovteksten.

En regel om rettslig overprøving kan utformes etter samme mønster som for midlertidig tilbakekall av førerretten i vegtrafikkloven § 33 nr. 3: Etter vegtrafikkloven skal påtalemyndigheten oversende saken til tingretten til avgjørelse innen tre uker dersom den mistenkte ikke samtykker i tilbakekall. Med en slik ordning vil terskelen for å bringe saken inn for retten bli lavere enn dersom den som forbudet retter seg mot, selv må ta initiativ til rettslig overprøving. Departementet har foreslått en slik ordning i utkastet og ber høringsinstansene ta stilling til om loven bør endres slik, eller om den som forbudet retter seg mot, selv må bringe besøksforbudet inn for domstolen.

Etter departementets mening kan det være grunn til å videreføre ordningen med obligatorisk rettslig overprøving for besøksforbud i eget hjem, selv om den oppheves for vanlige besøksforbud. Et forbud mot å oppholde seg i sitt eget hjem er en særlig inngripende form for tiltak som bør overprøves av retten. På den annen side kan ulike saksbehandlingsregler for ulike former for besøksforbud virke kompliserende.

Departementet ber om høringsinstansenes syn på behovet for og hensiktsmessigheten av ulike saksbehandlingsregler for ulike former for besøksforbud.

5. Lovutkast

Straffeprosessloven § 222 a kan lyde:

Påtalemyndigheten kan nedlegge besøksforbud dersom det er grunn til å tro at en person ellers vil

- a) begå en straffbar handling overfor en annen person,
- b) forfølge en annen person, eller
- c) på annet vis krenke en annens fred.

Forbudet kan nedlegges dersom den som forbudet skal beskytte, har begjært det, eller allmenne hensyn krever det. § 170 a gjelder tilsvarende.

Besøksforbudet kan gå ut på at den forbudet retter seg mot, forbys

- a) å oppholde seg på et bestemt sted, eller
- b) å forfølge, besøke eller på annet vis eller kontakte en annen person.

Er det nærliggende fare for en handling som nevnt i første ledd bokstav a, kan personen forbys å oppholde seg i sitt eget hjem.

Besøksforbudet kan begrenses på nærmere angitte vilkår.

Besøksforbudet skal gjelde for en bestemt tid, høyst ett år av gangen. Besøksforbud i eget hjem kan vare i høyst tre måneder av gangen. Besøksforbud kan bare opprettholdes så lenge vilkårene er oppfylt.

Påtalemyndighetens beslutning om å ilegge et besøksforbud skal være skriftlig og angi den forbudet er rettet mot, den det skal beskytte og grunnlaget for forbudet.

Tilsvarende gjelder en beslutning om ikke å ilegge et besøksforbud. Den forbudet er rettet mot og den det skal beskytte, skal underrettes om påtalemyndighetens beslutning ved en kopi av beslutningen. Den et forbud er rettet mot, skal også gjøres kjent med følgene av å bryte forbudet, jf. straffeloven § 342. Avslår påtalemyndigheten en begjæring om besøksforbud, skal det opplyses om retten til å bringe avslaget inn for retten etter sjetten ledd tredje punktum. Er det fare ved opphold, kan beslutningen etter første og annet punktum gis muntlig, men den skal da snarest mulig nedtegnes.

Dersom den forbudet er rettet mot, ikke samtykker i besøksforbudet, skal påtalemyndigheten snarest råd og så vidt mulig innen fem dager etter at en beslutning om å ilegge en person besøksforbud er forkynt, bringe beslutningen inn for retten.

Påtalemyndigheten skal snarest råd og så vidt mulig innen fem dager etter at en beslutning om å ilegge en person besøksforbud *i eget hjem* er forkynt, bringe beslutningen inn for retten. Oversittes fristen, skal grunnen opplyses i rettsboken. En beslutning om ikke å ilegge besøksforbud kan bringes inn for retten av den et forbud skal beskytte. Den et besøksforbud er rettet mot, og den det skal beskytte, skal varsles om rettsmøter. Begge parter har rett til å være til stede og til å uttale seg. Rettens avgjørelser treffes ved kjennelse. Reglene i §§ 184 og 243 gjelder tilsvarende så langt de passer.